ÇINARALTI

MİLLİYETÇİ DERGİLER

1A6
MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

SAYI 132

HAFTALIK FİKİR VE SANAT MECMUASI

KURUŞ 20

MÜTTEFİK KUVVETLERİN İSTİLÂ HAREKETLERİ

Müttefik ordular kumandanı General Eisenhower'in bir portresi

İstilâ hareketi esnasında bir Amerikan paraşütçü askeri uçaktan atlıyor

Müttefik ihraç taşıtları karaya asker taşıyor

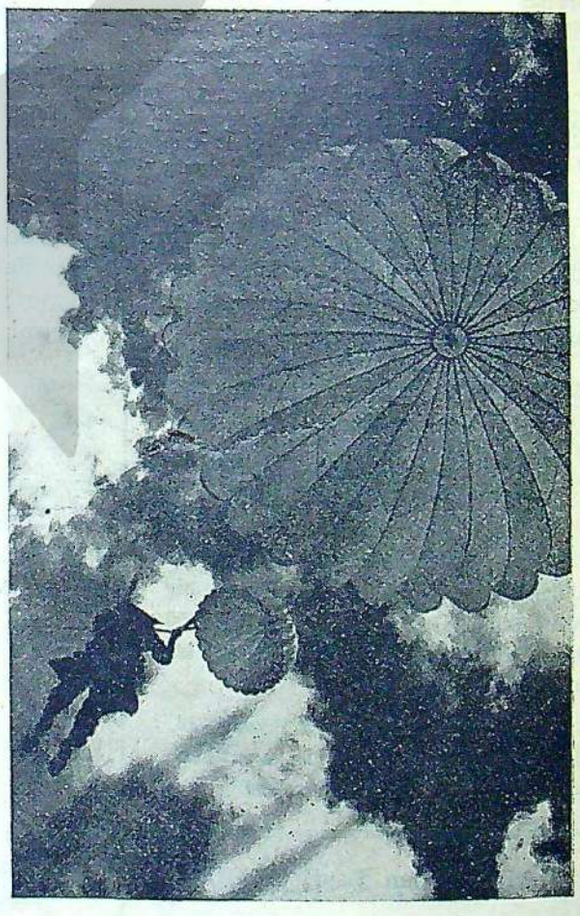

Atlıyan paraşütçüler istilâ sahasına inerken..

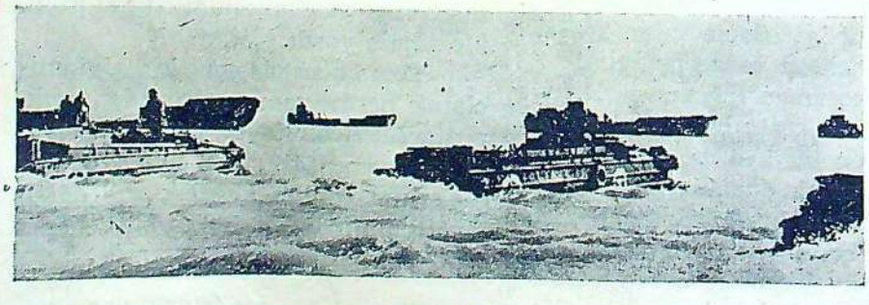

İstilâ kuvvetlerinin ördek arabaları Fransa sahiline doğru ilerliyor.

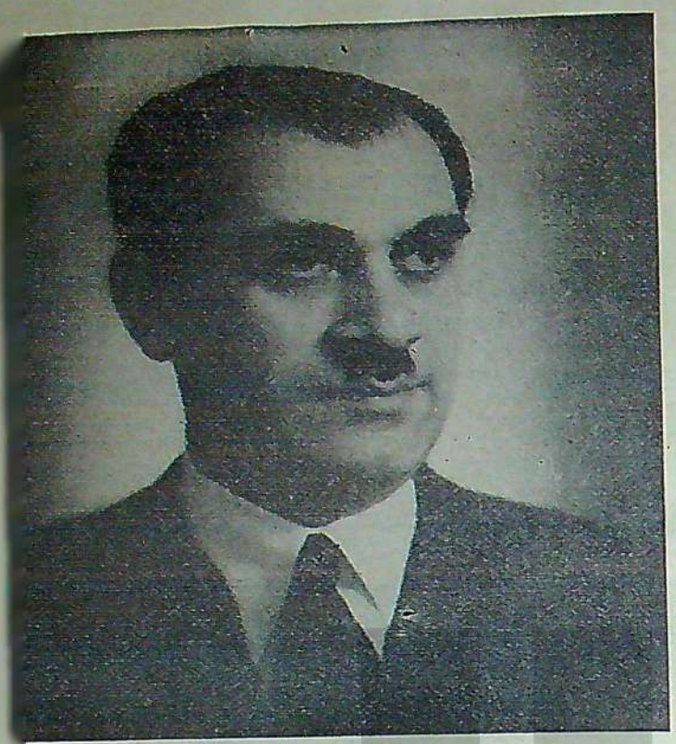

Maarif Vekilimiz Hasan Âli Yücel

YÜKSEK BEDEN TERBİYESİ ENSTİTÜSÜ

Geçen hafta, pazartesi günü, sarada, Beden Terbiyesi kanunu gereğince Beden Terbiyesi ve Spor öğretmeni ve çalıştırıcısı yetiştirecek olan Yüksek Beden Terbiyesi Enstitüsünün temeli atıldı. Temele ilk harcı Maarif Vekili koydu ve tören Vekilin çok önemli bir nutkile açıldı. Sayın Hasan-Âli Yücel, bu nutkunda: Bir işde muvaffak olmak için, o işe lâzım olan elemanların yetiştirilmesi lüzumunu izah ettikten sonra demiştir ki:

Onun çin, beden terbiyesi vazifesi bize verilince, ilk düşündüğümüz nokta bu unsurları yetiştirmek ve onları bu dâvanın sahipleri olarak memlekete dağıtmak oldu. Kaldırımcılıktan yüksek mühendisliğe, basit yazıcılıktan en yüksek muharrirliğe varmak nasıl mümkün değilse, hangi mesleği ele alırsanız alınız onun muntazam tahsilini görmeksizin o işi yapmak, öylece mümkün değildir. Okulsuz yetişmek, Orta çağa has bir terbiye tarzıdır. Her işin artık okulu, kitabı ve metodu vardır. Onun için bu dâvamızda da insan yetiştirmek ve onu okulunda yetiştirmek bizim için ilk iş olmuştur.

Şimdi temelini atacağımız bina, bu dâvaya hizmetkâr olacak elemanları yetiştirecek müessesenin bir parçasıdır. Çok temenni ederim ki, bugün 300 lük kadro yarın 3.000 ve yakın gelecekte 30.000 olsun. Bu rakamları söylerken bir hayalden bahsetmiyorum. Şu anda içlerinden çekiç sesleri gelen şu yakınımızdaki büyük binaların bulunduğu yerler, iki sene evvelime kadar dümdüz arsa halindeydi, bugün ne hale gelmiş bulunuyorlar. Bütün yüreğimle temenni ederim ki, bunlar da böyle olsun, sizin gibi mesleğini seven insanlar yetişsinler, beden terbiyesi dâvamızı başarı ile yürütsünler.»

Törenden sonra dâvetliler Gazi Terbiye Enstitüsünün beden terbiyesi salonunda toplanmışlar ve burada yetişmekte olan kız ve erkek beden terbiyesi öğretmenlerinin duydukları sevincin bir ifadesi olan gösterileri seyretmişlerdir.

İnşasına başlanan kısımda 200 öğretmenin bütün ihtiyaçlarını karşılıyacak yatakhane, çalışma odaları, yemekhane yerleri, kalorifer ve çamaşır tesislerinden başka iş, rahat ve idman salonu vardır.

Bütün inşaat bitinciye kadar yapılan her tesis, Gazi Terbiye Enstitüsünde çalışmakta olan Beden Terbiyesi tedrisatını takviye edeçek ve bu suretle yetişmekte olan beden terbiyecisi sayısı her yıl büyük ölçüde artacaktır.

Konuşmalar

Bay M. Tunç:

— (Geçin ey turnalar!) isimli şiirinizin birinci kıtasının ilk iki mısraı güzelce:

Geçin ey turnalar, yol verin dağlar,
Neyleyim bahârı yâr olmayınca!

Fakat, sonra gelen beyit:

Gönülde dert olur, içim kan ağlar
O gül yüzlü yârim kâr olmayınca!

Bunu tutmuyor. (Kâr olmayınca) ne demek? İkinci kıta da birinci gibi:

Bir zaman ne hoştu burada hayat,
Dereler mışıldar, kuşlar öterdi.

Sonra gelen beyit, yine iyi değil:

Ne gülşendik biz, bak şimdi fakat
Sardı bu yerleri ayrılık derdi.

Bir mısraı tamamlamak için böyle (bak, şimdi, fakat) üç lüzumsuz söz girerse o mısra güzel olabilir mi?

Bir şeye daha dikkatinizi çekeyim: Halk şiirinde müstakil kıtalar tarzında yazılan nazım şekli yoktur. Bunu tecrübe etmeyiniz!

Bay Mehmet Cemil Sava:

— Şiirinizin ikisi de güzel. Aruzu muvaffakiyetle kullanıyorsunuz. Bazı küçük noktalara dikkat etmek lâzım. Meselâ:

Bir dertli çobanın kavalından

Mısraında çoban kelimesinin (a) sı uzatılamaz. Eskiden (imale) denen bu türlü uzatmalar yapılırdı, ama, bugünkü zevkimiz buna ahammül etmiyor. (Eng n-de) isimi manzumenizin bir defa vezni ağır. Dört tane fâilâtünle vezin, bugünkü Türkçemizin edasına uymuyor:

Çizgiler esmerleşirken gam dağıtmış âsûman

Türkçe bu eda ile söylenebilir mi? (Âsuman) kelimesi eskimiştir, bunun yerine (gök) demeli. (Bülbül) manzumesinde ince, lirik bir hava var. Yalnız çok fazla Ahmet Haşimi hissettiriyor. Bir de:

Bülbül, seni elbet vuracaklar

Mısraında hakikate uymıyan bir şey var. Bülbül, avlanan kuşlardan değildir. Feyzi Halıcı çok değerli bir genç şairdir. Onu övmek için istediğiniz tâbiri kullanabilirsiniz. Sade (üstat) sözü ona uygun gelmez. Yaşlı, başlı adamlar için söylenen bir sözdür. Muvaffak oluyorsunuz, tebrik ederim.

Bay Mehmet Çakıraş:

— Bilemedim oy!, Bir gurbet yolcusuna, Yurdumuzun uğrunda isimli şiirlerinizi okudum. Bir defa siz, muvaffak bir şairsiniz. Sizin için kullanacağımız ölçü öbürleri gibi olamaz. Bir çok güzel şiirleriniz neşrettik. Daha güzellerini beklemek hakkımızdır. (Bilemedim oy!) da güzel mısralar var, fakat manzumenin bütünü mükemmel değil. Meselâ:

Sazım bozuldu da akort tutmuyor.

Mısraında (akort) kelimesi çok yabancı kalmıyor mu? Saz şairi, (akort) kelimesini kullanmaz. Bu kelime piyasa çalgıcılarının tâbiridir. Saz şairi, olsa olsa bu makamda (düzen tutmuyor) der. Yahut (kayırmak) gibi başka bir söz kullanır. Sonra bu şairin sazındaki akordun bozulması kaç defa tekrarlanmıştır. Artık bunu söylememeli. Yahut, çok yeni bir tarzda söylemeli. (Yurdumuzun uğrunda) ditaktik bir yazı. Heyecansız, kuru. Bu türlü yazılar ya çok derin düşünceleri, yahut coşkun duyguları anlatırsa geğenilir. (Bir gurbet yolcusuna) iki kıtadan ibaret. İkinci kıta daha güzel. Fakat bu iki kıtaya sıkıştırılmış bir başkalık, güzellik yok. Sizden güzel şiirler bekliyoruz. Nasihata ihtiyacınız olduğunu sanmıyorum. İtina etmeniz, yazdığınızı kolay beğenmemeniz, üzerinde uğraşıp düzeltmeniz kâfidir.

ÇINARALTI

SAYI : 142 — CİLT : 6
ABONE :
Seneliği: 1000 — Altı aylığı 500
Üç aylığı: 250 kuruş
Fiatı : 20 Kuruş

Sahibi ve Neşriyat Müdürü
ORHAN SEYFİ ORHON

Telefon: 22129

17 Haziran 1944
İDARE :
İstanbul, Ankara caddesi No. 47
İHTAR :
Gönderilen yazı ve resimler neşredilsin, edilmesin geri verilmez.

Ahmet Haşim

Orhan Seyfi ORHON

Ölümünün 11 inci yılında, Ahmet Haşimi az kalsın unutuyorduk. Bununla en büyük günahlarımızdan birini işliyecektik. Bereket versin, değerbilir Topluiğneyle, Kadıköy Halkevi ve bir iki arkadaşımız onu hatırladılar ve hatırlattılar.

Ahmet Haşim, unutulmaması gereken adamlardandı. Kendi karanlığına çekilip mahrekinde dönen ruhlar vardır. Onları meçhul yıldızlar gibi keşfetmek icabeder. Ahmet Haşim, bunlardan değildi. Hayatı, her zaman bizim için bir hâdiseydi; dostluklarile, düşmanlıklarile, hayranlıklarile, kinlerile bir hâdise...

Hoşlanmadıklarına karşı lâkayt kalamaz, kin duyardı. Sevdiği şeyleri de kendisi için tehlikeli bir iptilâ haline sokardı. İhtirasla konuşur, ihtirasla düşünür, hattâ ihtirasla yerdi. Ölümünden çok evvel, Pandeli lokantası leziz yemeklerile az daha onu öldürecekti. Her şekildeki hassasiyeti bizimkilerle ölçülemiyecek kadar şiddetliydi. Bir çiçek verseniz, bir çiftlik bağışlamışsınız kadar minnettar olur, bir pire ısırsa, bir arı sokmuş kadar ıstırap duyardı. (Frankfurt seyahatnamesi) ndeki (Sinek) fıkrasını hatırlayınız. Alelâde bir kara sinek ötesine berisine konarak onu çıldırtıyor. Eline geçirdiği şeylerle sineğe hücum ediyor. Öldüremeyince: «Kompartimanımı muzaffer sineğe terkettim.» diyor. Ahmet Haşimi bunun kadar hiç bir şey anlatamaz.

İtidal tanımıyan ateşli asîl bir ruhun ifratlarile, tefritlerile doluydu. Şiirlerinde de bu göze çarpar. Lisanını pek fazla işlemiye sabrı yoktu. Fakat renklerin canlılığı, kelimelerin sihirli kudreti, tahassüslerin yeniliğiyle bu şiirler taptaze duruyor.

Ahmet Haşim bizi güzelliğin bambaşka bir âlemine götürdü. Orada bambaşka renkler, sesler ve kokularla ruhumuzu doldurdu. Onunla yeni bir tahassüs merhalesine ulaştık. Bir sanatkârın cemiyete yapabileceği hizmetlerin en büyüğü işte budur. Ahmet Haşim, bu milletin kendisinden beklediği şeyi yapmıştır. Bilmem nesirleri mi şiirlerinden daha güzeldir, yoksa şiirleri mi? Her halde ikisi de eşsizdir. Ahmet Haşimi okumıyan bir genç kendi dilinde edebî kültürünü tamamlamış sayılamaz. Onu tatmadan, ondan sonrasına geçilemez.

O bize bir başka türlü görmeyi, bir başka türlü hissetmeyi öğretti. Tahassüsümüzün bu kıvama ulaşmasında onun da payı var. Bu ne büyük, ne şerefli bir şeydir! Bu ne ödenmesi mümkün olmıyan bir borçtur. Onun sanatı, bugünkü hüviyetimize karıştı. Bizi terkip eden kıymetlerin arasındadır. Ahmet Haşimi asla unutamayız. Ona minnettarız. O, olmasaydı bir şeyimiz eksik kalacaktı. Bir takım şeyleri göremiyecek, anlıyamıyacak, tadamıyacaktık.

Ahmet Haşimin adını takdis eder, onun aziz hâtırası karşısında hürmetle, huşu ile eğilirim.

Orhan Seyfi ORHON

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

GÖRÜŞLER

Sekizinci renk

Üç ayda bir çıkan (Hep bu topraktan) dergisinin 3 üncü sayısında değerli yazılar ve pek orijinal şiirler var. Bunların içinde Sabahattin Tahsin imzasını taşıyanlar en çok dikkati çekiyor. Vâkıa bu şiirler, modernistlerin tarzında. Vezinsiz, kafiyesi de gelişi güzel. Ama, bambaşka bir görüş ve duyuşla yazılmış. Hattâ düşünüşleri bile başka. (Beşinci mevsim) adını taşıyan şu manzumeyi okuyalım:

Beşinci mevsim

Bir mevsim doğuverecek ansızın,
Kırılacak üstümüzdeki billûr.
Sekizinci bir renk dökülecek nur, nur
Uykulu gözlerinden akşamımızın.

Bahçe yorgun düşecek güzelliğinden,
Su kabul etmiyecek aksimizi,
Dağılıverecek zamana ait dizi,
Şişecek o sevgili sahile doğru yelken.

Sabahattin Tahsin

Hoş değil mi? (Su kabul etmiyecek aksimizi) ni ben pek beğendim. Fikir tarafına gelince: Meşhur filozof ve fizisyen Aynştayn'ı bile geçiyor. O, yalnız bir beşinci buut tasavvur ediyordu. Şair, burada hem beşinci mevsim, hem sekinizinci renk düşüncesini ortaya atıyor. Beşinci mevsim, belki dünyamızın dört mevsiminden daha güzel bir şey olabilir. Fakat sekizinci renge inanmıyorum. Şaire, Ziya paşanın şu meşhur mısraını tekrar etmek isterim:

Pek rengine aldanma felek, eski felektir...

Ahmet Haşim

Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar

AHMET HAŞİMİN ŞİİR HAKKINDAKİ DÜŞÜNÜŞÜNÜ ANLATAN BU YAZIYI PİYALE İSİMLİ ESERİNİN MUKADDEMESİNDEN KISALTARAK ALIYORUZ

Ne tekerleme ne de tahkir bir münakaşaya zemin olamıyacağı için bu satırlarda evvelce okudukları-zı ve işittiklerimizi hatırlamıya lüzum görmiyerek, şiirde «mâna» ve «vuzuh» un ne kıymette şeyler oldu-hakkında kendi telâkki ve kanaatimizi söylemekle iktifa edeceğiz.

Herşeyden evvel şunu itiraf edelim ki şiirde mânadan ne kastedildiğini bilmiyoruz. «Fikir» dedikleri bayağı mütalâalar yığını mı, hikâ-mi, mazmun mu? Ve «vuzuh» bun-idrak-i âdiye göre anlaşılması demektir? Şiir için bunları elzem edenler, şiiri, tarih, felsefe, nutuk, lugat gibi bir sürü «söz» sanatları-karıştıranlar ve onu asıl çehre ve hâiminde seçip tanımıyanlardır. Şi-bu mahiyette telâkki olunuşu, re-m, musiki ve heykeltraşi gibi sanat-kendilerine has ve münhasır, a, boya, nota ve kalem gibi, isti-güç bir hünere mütevakkıf vası-malik bulunmalarına mukabil, bu gibi hususî vesaitten mah-ve ifadesini konuşulan lisandan eye mecbur olmasındandır. Bun-dolayıdır ki parmaklarının tut-sını bilmediği fırçaya ve gözleri-okumasını bilmediği notaya kar-mütehaşi ve hürmetkâr olan na e-kendi kullandıkları kelimele-n vücuda gelmiş gibi gördükleri alelâde «lisan» mahiyetinde te-ile, sırf bu zaviye-i rüyetten ba-rak, başkaca hazırlıklı olmıya hiç zum [illegible] eksizin, onu küstahane bir [illegible] ile muhakeme etmek akkını kendilerinde bulurlar.

Halbuki şair, ne bir hakikat ha-ercisi ne bir belâgatli insan ne de vazı-ı kanundur. Şairin lisanı «ne-r» gibi anlaşılmak için değil fakat ıyulmak üzere vücut bulmuş musi-ile söz arasında, sözden ziyade ısikiye yakın, mutavassıt bir lisan-. «Nesir» de üslûbun teşekkülü için urî olan anasırın hiçbiri şiir için zuu bahis olamaz. Şiir ile nesir bu itibarla yekdiğerile nispet ve alâkası olmıyan, ayrı nizamlara tâbi, ayrı sahalarda ayrı ebat ve eşkâl üzere yükselen ayrı iki mimarîdir. «Nesrin» müvellidi akıl ve mantık, «şiir» in ise, idrak mıntakaları haricinde, esrar ve meçhulâtın geceleri içine gömülmüş, yalnız münevver sularının ışıkları gâh ve bigâh ufk-u mahsusata akseden kutsî ve isimsiz membadır.

Şiirin evza ve harekâtını taklide özenen bir nesrin sahteliğine ancak nesrin sarahat ve insicamını istiare eden gölgesiz bir şiirin hazin çıplaklığı erişebilir; denilebilir ki «şiir» nesre kabil-i tahvil olmıyan nazımdır.

«Mâna» araştırmak için şiiri deşmek, terennümü yaz gecelerinin yıldızlarını raşe içinde bırakan hakîr kuşu eti için öldürmekten farklı olmasa gerek. Et zerresi, susturulan o sihrengiz sesi telâfiye kâfi midir?

Şiirde herşeyden evvel haizi ehemmiyet olan kelimenin mânası değil cümledeki telâffuz kıymetidir. Şairin hedefi, her kelimenin diğer cümledeki mevkiini diğer kelimelerle olacak temas ve tesadumdan ve esrarengiz izdivaçlardan mütehassıl tatlı, mahrem, havaî veya haşin sese göre tâyin ve müteferrik kelime ahenklerini mısraın umumî revişine tabi kılarak mütemevviç ve seyyal muzlim veya muzi ağır veya seri hislere, kelimelerin mânası fevkinde mısraın musiki temevvücatından nâmahdut ve müessir bir ifade bulmaktır.

Bu tâfirin haricinde hiç bir şiir yoktur. Böyle olmadığı iddia edilebilecek şiir varsa o şiir değildir. Ve ona «şiir» diyenler şiirin ancak yabancılarıdır.

Mamafih bir dakika için şiirde «vuzuh»un lüzumu kabul edilse evvelâ «vuzuh» un ne demek olduğunu anlamak lâzımgelir. Hangi türlü zekânın anlayışı vuzuha mikyas addedilmeli? Birisi için açık olan bir şiirin diğer birisi için de öyle olması hiç te lâzımgelmez. Zekâlar vardır ki kâinatın ortasına atılmış sönük aynalardır. Bunların anlamadığı yalnız şu veya bu şiir değildir; sıkı meçhulât ormanları bunların zekâlarını ve ruhlarını her taraftan çevirir. Geceler içinde yanan bir ateş gibi, tepede durana belli olan mânanın uçurumdakine nâmerî olması kadar zarurî ne olabilir?

«Mevzu» gece içinde güller gibi, cümlenin ahenkli karanlığında ve muattar heyecanı içinde bir nim şekil gibi ancak sezilir bir halde bırakılırsa «muhayyile» onun eksik kalan aksamını ikmal eder ve ona hakikatten bin kere daha müheyyiç bir vücut verir. Harabelerin, uzaktan gelen seslerin, nâtamam reşimlerin, kaba yontulmuş heykellerin güzelliği hep bundandır. Hiç bir çehre hayalde göründüğü kadar hakikatte güzel değildir. İlk defa, gece, kapılarından girdiğimiz şehirlerin gündüz manzarası hayal için en hazin bir sukut olduğunu kim tecrübe etmemiştir? «Muhayyile» yarasa kuşu gibi ancak şiirin nim karanlığında pervaze edebilir.

Hâsılı, şiir, resullerin sözü gibi, muhtelif tefsirata müsait bir vüsat ve şümulü haiz olmalı. Bir şiirin mânası diğer bir «mâna» olmıya müsait oldukça, her okuyan ona kendi hayatının da mânasını izafe edebilir; bu suretle şiir, şairlerle insanlar arasında bir müşterek teessür lisanı olmak pâyesini ihraz edebilir. En zengin, en derin ve en müessir şiir, herkesin istediği tazda anlıyacağı ve binaenaleyh nâmütenahi hassasiyetleri istiap edecek bir vüsati olandır. Mahdut ve münferit bir mânanın çemberi içinde sıkışıp kalan şiir, o müphem ve seyyal, hududu, beşerî teessüratın mahşerini çeviren şiirin yanında nedir?

Ahmet Haşim

179

6 HAZİRAN SABAHI İKİNCİ CEPHE AÇILDI

Müttefik kuvvetler başkumandanı General Eisenhower istilâ ordularınıharekete getirmek için işaret vereceği dakikayı bekliyerek saatine bakıyor.

BİR DÜĞMEYE BASARAK...

Müttefik ordular başkumandanı General Eisenhower ikinci cepheyi açmak için sadece bir düğmeye bastı. Bu düğmeye basınca neler olduğunu aşağıda görüyorsunuz. Dört bin gemi Fransa sahiline ilerledi. On bin tayyare muazzam bir şemsiye gibi havayı kapladı. On binlerce paraşütçü istilâ sahasına indi. Binlerce ton bomba atıldı ve bu kıyamet hâlâ devam ediyor... Bugünkü medeniyetin hem korkunç hem de çok azametli tarafı budur. Basitten mürekkebe doğru gidiş. Bütün kudretler, kuvvetler toplana toplana bir noktada birleşiyor. Bir düğmeyi çeviriyorsunuz, radyonuz bütün dünya istasyonlarile konuşuyor. Bir manivelâyı harekete getiriyorsunuz, on binlerce beygir kuvvetinde makineler işliyor. Bir düğmeye basıyorsunuz, ışıklar yanıyor veya sönüyor. Bütün mesele, en basit ile en mürekkep arasındaki ittifakı bulabilmektir. İptidaî cemiyetlerde bu iki nokta arasında tam bir ittifak ve ittihat yoktur. Bir emir verilir, emir dağıla dağıla gider. Bir nizam kurulur, kimi o nizama tabi olur, kimi olmaz. Bir müessese kurulur, bir tarafı iyi işler, bir tarafı bozuk. Bir ordu hareket ettirilir, elvazımı yetişmez.

Sulh nasıl olacak? Bütün ihtilâfları ortadan kaldıracak, dünyayı büsbütün değilse de uzun bir müddet sükûna ve rahata kavuşturacak bir sulh beklenebilir mi? İnsaniyetin bu muazzam yarası çarçabuk sarılabilecek mi? Sulh, bir takım iktisadî ve içtimaî buhranlar, ihtilâflar doğurmıyacak mı? Kin ve intikam duyguları üzerine mi kurulacak? Yoksa hak, adalet, hürriyet, dürendişlik hisleri'le mi? Bunu da şimdiden kestirmek imkânsızdır. Bir düğmeye basarak harbi açmak, bir düğmeye basarak orduları durdurmak ve dağıtmak kabildir. Fakat bir düğmeye basarak sulhu kurmak kabil değil. İnsanlar, henüz bu derece tekâmül edemediler. Görülüyor ki sulh, harbden daha zor!

İLK HARP ÇALAN TÜRK KIZI

NAZMİYE SAKARYA

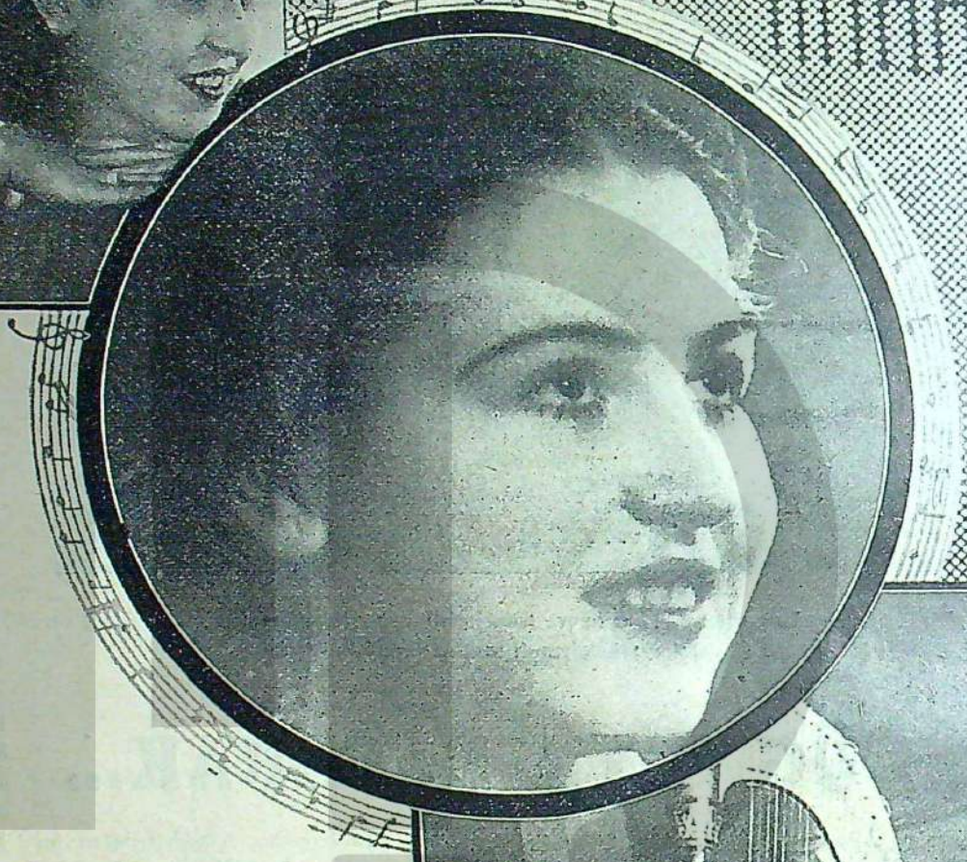

Harpist sanatkâr Nazmiye Sakaryanın iki pozu.

Harp, telli musiki âletlerinin en eskilerinden biridir. Yapılan tetkikler bu musiki âletinin ilk defa Mısırlılar arasına yayıldığını gösteriyor. İranilerle Irlandalıların ibadethanelerinde harp kullanılmıştır. Bugün kullanılan harpın ilk şekli 1603 yılında Stutgartda Bozert tarafından imal edilmiştir. 17 nci asrın sonunda ilk defa iki pedalli bir harp icat edildi.

Yeni harpların 46 teli ve 7 çift hareketli pedalı vardır. Her tel, pedallar vasıtasile üç başka ses çıkarmaktadır. Bugün en büyük musikisinasların eserleri çalınırken harp orkestrada çok mühim bir yer tutuyor. Artık, biz de konservatuvarımızın yetiştirdiği değerli harpistler sayesinde orkestralarımızda harpı kullanıyor, bu suretle bu çok mühim musiki unsuruna kavuşmuş bulunuyoruz. Şimdiden dünya ölçüsünde harpistlere malik olmaktan gurur duymaktayız.

Bayan Nazmiye Sakarya bu musiki âletine karşı büyük bir istidat ve kabiliyet göstererek mektebi birincilikle bitirmiştir. Onu, hepimiz radyomuzda konserlerile yakından tanıyoruz.

Bu çok değerli ve çok sevimli sanatkârımıza musikiye nasıl heves ettiğini sordum ve bana kısaca hayatını anlatmasını rica ettim:

— 1920 de, Osmanelinde doğdum, dedi. İlk tahsilimi orada yaptım. Sonra Eskişehire geldim. Eskişehir lisesinde iki sene okudum. Bu esnada, Ankara Musiki Muallim mektebi açıldı. Evvelce aldığım keman dersini ilerletmek için Musiki Muallim mektebine girmek istedim. Mektepte, imtihan esnasında parmaklarımın harpa müsait olduğunu gördükleri için beni harp kısmına ayırdılar. İlk anda buna razı olmak istemedim ve keman kısmına girmekte ısrar ettim. Bana:

« — On beş gün mühlet veriyoruz. Eğer bu müddet içinde bu âleti sevmezseniz bize gelir müracaat edersiniz. Sizi kemana ayırırız.»

Dediler. Fakat daha ilk çalıştığım günlerde harp hoşuma gitmiye başladı. Onu yakından tanıdıkça, çalmasını öğrendikçe daha çok sevdim. Nihayet harpı çalmıya karar verdim. Musiki Muallim mektebinin son sınıfına geldiğim sene, Konservatuvar açıldı. Harpın ancak konservatuvarda çalınabileceğini söylediler. Ben de çok sevdiğim sazımdan ayrılmamak için konservatuvar kısmına geçtim. Bu suretle, yedi senedir harp üzerinde çalışıyorum. Geçen sene, bildiğiniz gibi konservatuvarı birincilikle bitirerek çok zevk duyduğum sanat hayatına atılmış bulunuyorum. Bugün mesleğimden ve hayatımdan çok memnunum. Sanatkâr olmamda en büyük âmil, ailemdir. Onlar bana bu duyguyu verdiler ve bu uğurda ellerinden gelen her fedakârlığı yapmaktan çekinmediler. Şimdi çok mesudum.

Bu sözleri söylerken bu çok sevimli sanatkârın saf, temiz gözleri saadet ışıklarile parlıyor, dudaklarında cesur bir gülümseyiş görünüyordu. Munis, tatlı bir sesle devam etti:

— Sectiğim bu meslekte daha ilerlemek için mütemadiyen çalışıyorum. Bir çok şeylerden feragat etmek zorunda kalıyorum. Fakat, ne olursa olsun, çalışmaktan bir an geri kalmak istemiyorum.

— Boş zamanlarınızı nasıl geçirirsiniz?

— Kitap okumak ve fırsat buldukça sinemaya gitmekle!

— Sinemayı çok mu seviyorsunuz?

— Evet, çok!

— Hangi artistleri beğenirsiniz?

— Charles Boyer, Norma Sherer, Henry Baur...

— Affedersiniz, çok klâsik bir sual ama, sizin gibi muvaffak olmuş pek genç bir sanatkâr için herkesi alâkadar eder. En çok heyecan ne zaman duydunuz?

— Anlatayım!

Dedi. İri ve cazibeli gözlerile hâtıralarını araştırıyormuş gibi uzaklara bakarak pek tatlı gülümsedi:

— Hiç unutmuyorum. Konservatuvarın tiyatro salonunda orkestra ile bir konser veriyorduk. Herkesinki gibi benim de önümde bir nota defteri vardı. Her parçayı kendimiz takip ederek çalıyor, bitince sahifeyi çeviriyorduk. Konser başlıyalı epey zaman olmuştu. Bir sahife bitti. Çevirmek icap etti. Aceleyle iki sahife birden çevirmişim. Hatamın gayet cabuk farkına vardım ve kimseye sezdirmeden sahifeyi nasıl düzelttiğimi bilemiyorum. Bu vaka beni o kadar heyecanlandırdı ki.. Şimdi, ne zaman konser versem bu aklıma gelir tekrar heyecana kapılmaktan kendimi tutamam.

— En çok hangi kitapları okursunuz?

— En çok roman. Bazan da pedagojik musiki kitapları.

— Romanlardan hangisi?

— Reşat Nuri Güntekin ve Halide Edibinkiler.

— Affedin, bir şey daha soracağım. Çok mütenasipsiniz. Boyunuz ve kilonuz ne kadar?

— Boyum 1.62, kilom 56.

— Ya, spor?

— Ooo.. Sporu çok severim. Her sabah mutlaka en az beş on dakika jimnastik yapar, fırsat buldukça tenis oynar, bol bol yüzerim.

Genç ve sevimli sanatkârın mütenasip, atletik vücudu bu sözlerin doğruluğuna şehadet ediyordu. Konuşmamız burada bitti. Kendisine parlak bir istikbal dileyerek ayrıldım.

Halit Uğur KİPER

Edebiyat meselesi:

Hece mi, Aruz mu?

Aruz vezninin ahengini millî kulağımız duyabilir mi?

Hece vezninde de, aruz vezni kadar kudret ve liyakat sahibi olan İbrahim Alâettin Gövsa, (Hece mi, aruz mu?) mevzuu üzerinde fikrini söylüyor. Vâkıa, henüz sözünü bitirmediği için yazılarının sonunu beklemeliyiz. Yalnız, ilk yazısında vardığı müspet neticeler vardır. İbrahim Alâettin Gövsa, aruzun dilimize uymıyan taraflarını gösterdikten sonra diyor ki:

« — ... Hece vezninin yanında aruzun da kendine mahsus vasıflarile değişik ve bazan da zengin bir ahenk vasıtası olmak üzere edebiyatımızda yaşamasına hiç mâni yoktur kanaatindeyim!».

Çok doğru görünen bu hükmün üzerinde biraz durmak istiyorum. Türkçe kelimeleri eğip bükerek zorla aruz veznine sokanları bir tarafa bırakıyorum. Fakat, acaba böyle olmadığı zaman, aruz vezninin ahengini millî kulağımız duyabiliyor mu?

Üstadın, bir sözünü alacağım. İbrahim Alâettin Gövsa:

— Meselâ, diyor, aruz ile Fransızca, İngilizce veya Almanca nazım meydana getirildiği zaman, ritm gayet sahte ve bozuk olur.

İddia etmek istiyorum ki, Türkçe için de böyledir. Hattâ, uzun sesli heceler bakımından Almanca, İngilizce aruz veznine Türkçeden daha yakın olmak icabeder.

Bin seneden fazla bir zamandanberi şairlerimizin bu vezinle şiir yazması, bize bu vezne mahsus âhengin talim edilmiş olması bu sahteliği hissettirmiyor. Nasıl ki vaktile, asıl kelimeler diye kullana kullana konuştuğumuz dilde Türkçe karşılığı olan Arapça, Farsça kelimelerin yabancılığını da pek hissetmiyorduk. (Güneş) varken, şems, (ay) varken(mah) diyorduk. Fakat bunlar, yaşıyan dilimizin kelimeleri değildi ve sunî idi. Bugün, bunu anlıyoruz.

Şöyle bir faraziye kuralım. Bir Türk genci tasavvur ediniz. Kültür sahibidir. Hassas bir kulağı var. Fakat ne aruzla, ne de heceyle bir tek mısra işitmemiştir. Buna vezni anlattıktan sonra heceyle ve aruzla birer mısra okuyalım:

«Ötme bülbül, ötme gönül sen değil!»

11 lik hece vezninden 6+5 ile yazılmış bir mısra. Bunun bir nazım olduğunu anlıyacak mıdır? Anlıyacaktır. Hassas kulağı hissedecektir ki 6 heceden sonra bir durak gelmekte, bunu 5 hece takip etmektedir. Bu suretle hecelerin dizilişi sözde nazma mahsus bir ritm meydana getirmektedir. Aynı zata, bir de aruzla bir mısra okuyalım:

Uzakta şöyle beş on haneden,
beş on bacadan...

Bunun bir nazım olduğunu anlıyabilecek midir? Anlıyamıyacaktır. Ancak,bu zat (mefâîlün, feilâtün, mefailün, feilün) kalıbını talim edip bunun ritmine kulağını iyice alıştırdıktan sonra bunun vezinli olduğunu hissedebilecektir.

Vâkıa, bu zatın hemen hissedeceği, aynı parçalardan yapılmış bazı muttarit aruz kalıpları varsa da bunları biz bile bugün, dilimize uygun bulmuyoruz. O da bunun yabancılığını farkedecektir.

Hülâsa: Aruz vezninin ahengi, bizim için tabiî bir nazım âhengi değildir. Bunu yabancı bir şey gibi öğreniyoruz ve ondan sonra ona alışıyoruz. O. S. O.

BAHÇE

Bir Acem bahçesi, bir seccade.
Dolduran havuzu ateşten bâde..
Ne kadar gamlı bu akşam vakti..
Bakışın benzemiyor mutadı.

Gök yeşil, yer sarı, mercan dallar,
Dalmış üstündeki kuşlar yâde,
Bize bir zevki tahattur kaldı
Bu sönen, gölgelenen dünyada!

KARANFİL

Yârin dudağından getirilmiş
Bir katre alevdir bu karanfil,
Ruhum acısından bunu bildi!
Düştükçe semadan yere mehtap..
Kızgın kokusundan kelebekler,
Gönlüm ona pervane kesildi.

SONBAHAR

Bir taraf bahçe, bir tarafta dere:
Gel uzan sevgilim benimle yere...
Suyu yakutta döndüren bu hazan
Bizi garkeyliyor düşüncelere...

HAVUZ

Akşam yine toplandı derinde..
Cânan gülüyor eski yerinde,
Cânan ki gündüzleri gelmez
Akşam görünür havz üzerinde

Mehtap kemer taze belinde,
Üstünde sema gizli bir örtü,
Yıldızlar onun güldür elinde.

Haşime dair

Telefonda

Ahmet Haşim, Celâl Sahire bir şeyden kızmış. İçinden kinini büyütüp dururken yolda Celâl Sahire rastgelir. Haşimin hiddetinden haberi olmıyan Celâl Sahir, onu görünce koşar, dostça elini sıkar, muhabbetle konuşmıya başlar. Haşim, şaşırır, fakat büsbütün de kinini yenemez. Birdenbire:

— Senin için neler düşünüyorum? Neler söylüyorum bilir misin? der. Celâl Sahir, sükûnet ve muhabbetle:

— Ne düşünüyrsan söyle!

Diye cevap verir. Haşim bir lâhza durur:

— Hayır, yüzüne karşı söyliyemem, telefonda söyliyeceğim!

★

Çiroza dair...

Ahmet Haşim, çiroz salatasını pek severdi. Fakat bir gün midesi rahatsız olduğu için yanında çiroz salatası yiyenlere kızdı ve çirozun aleyhinde söylenmiye başladı:

— Bu iğrenç şeyi nasıl yiyorsunuz? Ateşin keşfinden evvelki vahşi insanların yemeği. Tutankamunun mumyası gibi bir şey...

KARANLIK

Aşkın bu karanlık gecesinde
Bülbül yine vahşi müterennim,
Mecnununu terketti mi Leylâ?
Vahşi sesi firkat sesi sandım.

Aşkın bu karanlık gecesinde
Hicranımı duydum seni andım,
Firkatzede bülbül gibi yandım.

BÜLBÜL

Bir gamlı hazanın seherinde
Israra ne hacet yine bülbül?
Bil kalbimizin bahçelerinde
Can verdi senin söylediğin gül!

Savrulmada gül şimdi havada,
Gün doğmada bir başka ziyada

BİR YAZ GECESİ HATIRASI

İşveyle, fısıltıyla, gülüşle
Olmuş şebbi sevda yine bitâp
Oklar gibi saplanmada kalbe,
Vurdukça semadan yere mehtap...
Buseyle kilitlenmiş ağızlar
Gözler neler eyler neler işrap!..
Uçmakta bu ateşli havada
Vuslat demi bir kuş gibi bitâp...

ORMAN

Su değil, mevsimin havası akan,
Duyduğun yaprağın, dalın sesidir,
Suda yıldızların parıltısıdır.
Bu karanlıkta bazı bazı çakan.

Haşirden Neşirler

LEYLEK

Senelerdenberi leylek görmüyordum. Hattâ bu kanatlı yaz seyyahlarının son senelerde İstanbula az rağbetleri herkesin nazarı dikkatini celbetmişti. Sonradan öğrendik ki, Mısırlılar, bilmem ne sebepten dolayı bu muhterem kuşları arsenikli yemlerle öldürüyorlarmış.

Geçen gün sokakta, mor ve keskin gölgeler yapan bir Afrika güneşi aydınlığında yürürken, birden damlar tarafından gelen bir leylek gagası takırdısile durdum.. Senelerdenberi hasret kaldığı dost sese kavuşan kulağını, âdeta mesut ağızların geniş tebessümile gerilmişti.

Leylek, yaz mevsimi'nin kuşu değil, bizzat yazdır. Kırmızı gagasının takırdısı, sese inkilâp etmiş bir sıcak temmuzdur. Bir baca üstünden ufka irtisam eden bir leylek şekli muhayyilede neler hatırlatmaz: Maviliği içi bayıltan sonsuz derin bir sema... Yeşil bir vadide gizlenmiş minareli, küçük, beyaz bir şehir, yarasaların uçuştuğu, kavak ağaçlarının hafif hafif sallandığı yeşil bir akşam... Sıcak bir Asya gecesi: Damların yan duvarlarına dayanarak gizli gizli konuşan ve doğacak bakır bir ayı bekliyen siyah zülüflü, kırmızı dudaklı, altın ve mercan gerdanlı kadınlar.. Alçak bir gece semasına serpilmiş büyük yıldızlar.. Bütün bu yıldızlar içinde bir leyleğin düşünen gagası.

Muhakkak, leylek, ressam ve şairi birtakım girift ve mevzun tahayyülâta davet etmek üzere yaratılmış bir kuştur. İşte onun içindir ki maddiyetperest Mısır köylüsü, kendisine yaramıyacak kadar güzel olan bu hayvanı öldürmek cesaretini kendisinde buluyor.

KÜRK

Nereden geldiği meçhul bir kürk modası, İstanbulun hemen bütün kadın tabakalarına sirayet etti.

Bu moda, dedelerimizin ve ninelerimizin mahut kürkünü tersine çevirip sırta geçirmek ve kurt veya goril gibi iri cüsseli bir hayvana benzemek tuhaflığından ibarettir. Bu moda, o kadar taammüm etmiş ki, şimdi kastor mantosu olmıyan hanımın, hiç olmazsa kedi veya fare derisinden bir kürkü olmak icabediyor.

Tırnaklarını uzatıp sivrilten ve vücudunu baştan başa tüylü göstermek istiyen kadın, belli ki insandan gayri bir hayvana benzemek için uğraşıyor. Kadınlarda bu insan şeklinden uzaklaşma meylinin sebebi ne olsa gerek?

Geçen sene Ahmet Haşim için Eyüp Halkevi tarafından yapılan törende şairin mezarını ziyaret edenler

AT

Baharda şu atlara ne oluyor? Bazı böceklerin ve kertenkelelerin, aşk mevsiminde uzviyetleri zehirle dolduğunu biliyoruz. Acaba bahar atların da mı kanını zehirliyor? Senenin on bir ayı yumuşak başlı ve uysal olan at, bahar çayırından ağzına bir tutam ot alınca hassas, sinirli, ürkek ve tehlikeli bir hayvana dönüyor. En uzak ufukların arkasından gelen en hafif bir kısrak kokusunu duyar duymaz, bahar güneşinde renkli tüyleri pırıl pırıl yanan güzel başın burun delikleri korkunç bir iştah ile açılıyor, kuyruklar huniler gibi dikiliyor ve genç kişnemeler baharı bir fırtınanın gök gürültüleri gibi, yeşil ovalarda uzun uzun akisler yapıyor. Aşk mevsimi müddetince hemen bütün dört bacaklılar gibi bu zavallı asil hayvanın bir dakika rahatı yoktur.

Şükretmeli ki insan, böyle muayyen bir aşk mevsimine tâbi değil! Öyle olmasaydı, baharın kokuları havalara dağılır dağılmaz kuduracak insanın diş ve tırnaklarile yıkacağı medeniyete her sene bahardan sonra yeniden başlaması lâzımgelecekti.

GÜVERCİN

Genç şairler parmak hesabile mani düzmiye başlıyalı, bazı müteceddidler Türk sazını değnekle idare etmiye kalkışalı, mimarlarımız arasında da, ne isimle vâdedeceğimizi bilemediğimiz mahdut medrese mimarîsi taammüm etmiye başladı. Softanın başından çıkardığı sarığı andıran taş kubbeler, tıpkı mantarlar gibi, Türk seması altında yer yer bitmeye başladı.

Otel, banka, mektep, iskele, şimdi dışarıdan minaresi, ve içeriden mimberi eksik bir cami karikatürüdür. Bu tarz inşa usulüne mimarlar (Türk mimarîsi) diyorlar. Hakikaten bu çirkin taş yığınları (Türk mimarîsi) mi dir? O halde güvercinler niye bu mimarîyi bir türlü sevmiyorlar.

Çin gibi, Şark mimarîsinin mütemmimi olan güvercinler, semanın her köşesinden üşüşerek kubbe ve minare olan yerlerde küme halinde toplanırlar. Sinanın en hakikî hayranları, şadırvanlar etrafında, fıskiye serpintileri ve su kavsi kuzahları içinde oynaşan bu lâcivert kanatlardır.

Halbuki güvercinler, ne ecnebi bankalarının sahte arabesklerine, ne evkaf hanlarile seyrisefain iskelelerinin kubbelerine ve süslü saçaklarına aldanıyorlar. Düyunu umumiyenin damları üstüne bir güvercin'in konduğunu henüz bir kimse görmemiştir. Güvercin, şayanı hayret bir anlayışla usta Sinanı ve Kasımı âciz mukallitlerinden ayırmakta zerre kadar tereddüt göstermiyor.

Büyük mimarlarımızın bazan fikir danışması için, Sanayii nefise encümenine bir güvercin'in de aza intihap edilmesi acaba muvafık olmaz mıydı?

MİLLİYETÇİ HERGİLER

Cinaraltı, sayı 242, cilt 6, 17 Haziran 1964

GÖNÜLLÜLER Toplanırken

Hakkı ERCAN

İstiklâl savaşı hâtıralarından:

İstiklâl savaşımızın başladığı tarihsel günlerden birindeydi. Balâ kazası ileri gelenlerinden seçilmiş bir heyet köylerde dolaşıyor ve önlerine kattıkları davulları çaldırarak asker topluyorlardı.

Uğradıkları her köyde, yurt müdafaasının millî bir vazife olduğunu çoktan kavramış bulunan, yanık yüzlü, cesur köy delikanlılarımız hemen çantalarını sırtlarına sarıyor bu çağırmayı bekliyorlardı.

Heyet dört köyü ancak dolaşabilmişti ki mevcut (280) i bulmuştu. Gülerek, millî oyunlar oynıyarak neşelerini tazeliyen, yiğit bir milletin çocukları olduklarında şüphe bırakmıyan, bu cesur köy delikanlılarımız, şimdi nahiye merkezi olan (Karakeçili) köyüne geldiler. Geceyi burada geçireceklerdi. Köyün büyük camiinde misafir edildiler.

Bu millî kafilenin sevk işlerine bakmak ve heyete yoldaşlık vazifesi görmek üzere bir jandarma (1) Balâ Askerlik şubesi eratından iki silâhlı er (2) beraberdi.

***

Balâ kazasına bağlı (Karakeçili) köyünde gece başlamış her tarafı koyu bir karanlık kaplamıştı. Saat ondu. Köyün büyük camiindeki gönüllü askerlerimiz, vatanın bu fedakâr evlâtları, yurt müdafaasında yarın, başaracakları millî vazifenin haklı iftiharını duyarak, geniş bir vicdan rahatlığı içinde müsterih uykularına dalmışlardı. Bu kafileye yoldaşlık eden iki silâhlı er de uyuyordu.

Yalnız jandarma Ali 316 nöbet bekliyordu. Uzaklardan başlıyarak gittikçe yaklaşan bir köpek sesi duyuldu. Nöbetçi jandarma, hemen camiin üst katına çıktı. Pencereden dışarıya bakarak her tarafı gözden geçirdi. Biraz sonra, koyu bir gölgenin camie yaklaşmakta olduğunu gördü, bu koyu gölge tam kapının önünde durdu. İçeriyi dinlerken nöbetçi jandarma ona derhal seslendi:

— Kimsin sen...

Yavaşça cevap verdi:

— Ben âza Hasan, kapıyı aç sana gizli sözüm var.

Jandarma Ali, o köye vazife dolayısile sık gidip geldiği için, Hasanı sesinden tanıdı. Kapıyı açarak y ne dikkat ve hayretle baktı. Bu ac çok telâşlıydı. Sesi titriyerek:

— Köye şimdi eşkiyalar ge Ahmedin evini çevirdiler içeriye diler. Size haber vermiye geldim, di.

Jandarma Ali hemen sordu:

— Bunların hepsi kaç kişi.

— 25-30 kişiler. Hepsi de at

Jandarma hiç telâşlanmadı dece:

— Dur arkadaşlara haber ve yim de beraber gidelim.

Dedi. İçeri girdi. Arkadaşla yavaşça uyardı. Durumu anla Bunlardan silâhlı er (Çiğdemli) yünden Haydar 314 camide ka Jandarma Ali ve asker Hüseyin lâhlarını ellerine aldılar, haber ren adamın arkasına düştüler. yün karanlık sokakları içine dald ve gözden kayboldular.

***

Kanun adına ve millî hükû tin şerefi hesabına ellerine silâhla alarak köye gelen eşkiyalara bir vermek üzere hükûmetin bu iki si lı eri, kendilerine haber getiren damdan eşkiyaların bulundukları sordular. Bütün köy derin bir uy ya dalmış, her evin ışığı sönmüş Yalnız eşkiyaların içinde bulundu rı evin pencerelerinden dışarıya şıklar seziyordu.

Bu evin tam karşısına raslıy küçük bir tümseğin arkasındaki kura girdiler. Silâhlarını eşkiyala bulundukları eve doğru, kahram çevirdiler. Evin pencerelerine c hal ateş ettiler. Eşkiyalar baskına u radıklarını anlıyarak çok telâşlan lar ve mukabil ateşe başladılar. saatten fazla süren çarpışmadan so ra, evde bulunanları soymadan k mak zorunda kaldılar. Millî hükûm tin bu iki silâhlı kahraman eri, (kişilik eşkiya güruhuna ateş etmek çekinmedi. Vazifelerini cesaret ve ragatle yaparak köyü, bu azgın ha dutların ellerinden kurtarmış olc lar.

(1) Jandarma Haymananın (Oyaca) köyünden Hasan oğlu Ali Özer 316 dır. Sağdır ve köyündedir.

(2) Silâhlı erler ise, Balânın (Evciler) köyünden İbrahim oğlu Hüseyin 310 ve (Çiğdemli) köyünden Haydar 314 idi.

Haşime dair

Şu pek nazik zata

Ahmet Haşim, Yusuf Ziya Ortaçla İkdam gazetesinde fıkralar yazıyordu. Gazete sahibi, Ali Naci, her ayın birinci günü her iki muharririn parasını veriyordu. Fakat bir seferinde ayın ikinci günü vereceğini söyliyerek müsaade istedi.

Ahmet Hâşim, sinirli sinirli konuşuyor, ayın birinci günü vermenin şart olduğunu söylüyor, bir gün gecikmesine muvafakat etmiyordu. Yusuf Ziyanın bir köşede bu münakaşayı sessizce seyrettiğini gören şair, birdenbire sustu. Sonra, Ali Naciye Yusuf Ziyayı göstererek:

— Bari, dedi, hiç sesini çıkartmıyan şu pek nazik zata parasını verseniz!

★

Hastanede

Ahmet Haşim, çiroz salatasını rahatsız olduğu için et yiyemiyor, pirinç lâpası veriyorlardı. Bir gün hastanede doktorlara bağırdı:

— Bana et veriniz! Fare gibi pirinç çuvallarını kemirerek yaşıyamam!

185

Cinarolu, s. 142, c. 6, 17 Haz. 1944, s. 11

KANDİLLİ KIZ LİSESİNDE

Röportaj : BURHAN TAN

Evvelki pazar günü Kandilli Kız lisesinin senelik spor bayramı mektebin bahçesinde büyük merasimle kutlanmıştır. Boğazın sakin bir köşesinde, sessiz, mütevazı bir şekilde çalışan memleketin bu çok kıymetli kültür müessesesinde binlerce davetli, o gün pek tatlı, pek güzel bir gün geçirdiler.

Merasime İstiklâl marşile başlandı. Sonra mektebin değerli müdürünün ve edebiyat öğretmeninin nutukları dinlendi. Talebelerin gösterileri ve millî oyunları başladı. Bunların içinde zeybek oyunile peri dansı çok beğenildi ve alkışlandı. Bunlardan başka atletli, atletsiz hareketler, çiçek dansı, voleybol müsabakaları yapıldı. Müdür bay Cemal Tözün ve edebiyat öğretmeni bayan Jale birincilikleri kazananlara mükâfatlarını dağıttılar. Misafirler iyi hazırlanmış bir büfede ağırlandıktan sonra merasime nihayet verildi. Mektepteki disiplin, talebelerin terbiye ve intizamı takdirlere lâyıktır. Çocuklarımızın bu kültür yuvasında büyük bir dikkat ve itina ile yetiştirildiğini görmekle sevindik. Kandilli lisesi temizliği, mevkiinin ve havasının güzelliği, öğretmenlerle talebeler arasındaki şefkat ve saygı örneği sayılabilecek karşılıklı samimî münasebetler, çocuklarımızın iyi bir tahsil alarak yetiştirilmesi bakımından Türkiyenin en mükemmel liselerindendir. Mektep müdürü bay Cemal Tözünle edebiyat öğretmeni bayan Jaleyi ve bütün talim heyetini samimiyetle tebrik ederiz.

MİLLİ KÜTÜPHANE
ANKARA

OKUMA BİLMEYEN Sadrazamlar

I

Adnan GİZ

Makaleme «Sadrazamların tahsil dereceleri» ünvanını verecektim. Fakat bu ikinci başlığı daha cazip buldum. Çünkü koskoca bir imparatorluğun en yüksek makamında okuma yazma bilmiyen cühelânın da bulunması gerçekten akıllar alan bir konudur.

Osmanlı ülkesinde devlet kapısına memur yetiştiren üç tahsil ve terbiye ocağı vardı:

Medrese, Enderun mektebi, ordu.

Bu ocakların en mühimi olan Enderun mektebi imparatorluğun yeni teşkilâtı kurulurken Fatih Sultan Mehmet tarafından tesis olunmuştu. Üç kısımdan ibaret olan mektebin tahsil müddeti on dört yıldı. Devşirme kanununun merî olduğu devirlerde Enderuna yalnız devşirme Hıristiyan çocukları alınır ve pek sıkı bir inzibat altında yetiştirilirdi. Zamana ait bütün bilgilerin okutulduğu bu mektepte ayrıca saray teşrifatı ile devrin bütün sporları da öğretilirdi. İstikballeri pek parlak olan Enderun mezunları evvelâ saray hizmetlerinde bulunur, sonra sadarete kadar devletin en yüksek makamlarına çıkarlardı.

İlk devirlerde devletin hemen bütün mevkileri yalnız bu mektep mezunlarına tahsis dildiğinden bir çok devlet ricali çocuklarını köle diye Enderuna verirlerdi. Hakikaten o zamanlarda pek muntazam olan Enderun Hırvat Mahmut, Hersek zade Ahmet, Hadım Ali, Hadım Sinan paşalar gibi hem askerlikte, hem de diğer bilgilerde vukuf sahibi olan değerli şahsiyetler yetiştirmişti. Sonradan devletin her müessesesi gibi burası da bozuldu. Herkes Enderuna girmiye başladı. Tabiî tahsil ve terbiye de gevşedi. Netice malûmdur. Çandarlı soyuna mensup olan ilk dört sadrazam medreseden yetişerek Kazaskerlikten sadarete atlamışlardı. Fatih, Halil paşayı katlettikten sonra ilk defa olarak Enderundan yetişen Mahmut paşayı sadrazam yaptı. Mahmut paşa ki asîl bir Hırvat ailesine mensuptu, çocukken Mehmet ağa isimli bir muharip tarafından Sultan Murada gönderilmiş ve Enderunda pek iyi bir tahsil gördükten sonra Veliaht Mehmedin hizmetine verilmişti. Muzaffer bir kumandan olan Mahmut paşa aynı zamanda edib ve kıymetli bir münevverdi. Saraydan yetişen ilk sadrazam bu Mahmut paşa olduğu gibi, son sadrazam da Mecit devrinde bu makamı işgal eden Damat Mehmet Ali paşadır. Bu iki vezirin arasında geçen (398) sene zarfında sadrazam olan (165) vezirden (79) u saraydan yetişmiştir. Bu (79) vezirin de altmışı Enderun mektebinden mezun olmuş (19) tanesi de Bostancı, Baltacı gibi diğer saray ocaklarından çıkmıştır.

Saraydan yetişmiş olmıyan diğer sadrazamların da ekserisi orduda ve bir kısmı da devlet devairinden yetişmedir. Yukarda da işaret olunduğu gibi ilk sadrazamlar gerek askerlikte ve gerek diğer ilimlerde vukuf sahibi insanlardı. Fakat Kanunîden sonra devletin bu sistemleri gevşemiye başladığından irfanlı vezirler de gittikçe azalmıya başladı. İmparatorluğu zevale sürükliyen birçok âmillerin ipucunu ya kendi şahsında, ya kendi devrinde toplıyan Damat Rüstem paşayı tarih aynı zamanda cahil bir sadrazam olarak kaydeder. Artık milletin irfan seviyesi süratle düşmiye başlamış ve devlet kapısına bir sürü cühelâ dolmuştu. O halde ki, pek az sonra sadaret makamında bile okuma yazma bilmiyen adamlar boy gösterdi. Okuma yazma bilmiyen bir adamın sadrazam olması şaşılacak bir şeydir. Fakat ümmi bir sadrazamın devleti birçok okumuşlardan daha iyi idare etmesi bu hayrete birkaç katmer daha ilâve eder.

Bu iki zıddı bir vücutta toplamak garibesini tarih bize Kemankeş Kara Mustafa paşa ile gösterir. (1638-1643). Yavuz Selim birçok vezir değiştirdikten sonra aradığı insanı Hadım Sinan paşanın şahsında bulmuşsa, kan dökücü Murat da bir o kadar veziri yere vurduktan sonra Kara Mustafada aradığı hassaları bulmuştu. Bağdadın fethi sırasında sadrazam Tayyar Mehmet paşanın şehit düşmesi üzerine onu sadarete getirdi. Orduda yetişen Kemankeş Mustafa Sultan Murattan sıkı bir terbiye almış, disipline düşkün, vazifesinde gayet titiz, doğru özlü, doğru sözlü bir askerdi. Yalnız bir kusuru vardı. Okuma yazma bilmiyordu. Fakat her okumuşta bulunmıyan bir olgunlukla o bu noksanını itiraf ediyor:

« — Ben bu makama lâyık değilim. — diyordu —. Nihayet rical kıtlığı olduğundan sadrazam yaptılar. Sadaret mansıbının birinci şartı okuyup yazmaktır. Padişahla vezir arasında esrara müteallik nice işler vardir ki buna hiç bir kâtibin vâkıf olmaması lâzımgelir.»

Tarih bize gösteriyor ki, o karışık devirlerde dahi Osmanlı devletinde ancak büyük bir imparatorluğa yaraşan pek çok kudret kaynakları vardı. Devleti öyle sönük ve düşkün bir hale getiren ahlâksızlık ve idaresizlikti. Ve dürüst çalışkan bir sadrazam — hattâ ümmi dahi olsa — o kaynakları güzel idare etmekle pekâlâ memleketi az zamanda yine kudretli bir hale getirebilirdi. Nitekim okuma yazma bilmiyen bu Kemankeş Mustafa beş sene dört ay süren sadaretinde Sultan Murattan aldığı hızla pek mühim işler başarmıya muvaffak olmuştur.

187

Bahar ve Çingeneler

ÇİNGENE

Ahmet Haşimin bu güzel yazısını yukardaki resimle uygun bulduğunuz için alıyoruz. Bu resim Venedik karnaval eğlencelerinde şerkı söyliyen Bohemyalı bir Çingene kızını göstermektedir.

Dün, bahar bayramı idi, yani bayramların en tabiîsi! Papatya, gelincik ve bülbül âlemi içinde, hayattan bir günlük acılarını unutmak için bütün şehir halkının, şen bir kafile halinde dökültükleri yeşil istikametleri takip ederek Kâğıthane deresine indim. Bu mahzun ve karanlık vâdide baharı görmek hayalile, tozlu ve dolaşık yollar üzerinde saatlerce taban tepmiş ve ter dökmüş olanların — her sene olduğu gibi — bu sene de, kendi saffetlerine acı acı gülümsediklerinden şüphe etmiyorum.

Benim Kâğıthanede aramıya gittiğim ne kuş, ne çiçek idi; sırf Çingene görmek ve zurna dinlemek iştiyakile, şu sonu gelmez bir akşam alacalığının kederine müstağrak olan iki dağ arasına gittim. Çingene, insanın tabiata en yakın kalan güzel bir cinsidir. Zannederim ki bu tunç yüzlü ve fağfurlu dişli kır sakinleri, beşerî şekle istihale etmiş bir takım neşeli yeşil ağaçlardır. Çingene, bizzat bahardır. Çocukluğumda gördüğüm baharlardan bugün hatırımda kalan hayal, yeşil, kırmızı, sarı şalvarlar giymiş, şarkı söyliyen ve el çırpan bir alay genç kız içinde, tahta zurnasını çalıp, bu musikinin vahşi kahkahaları andıran akislerile yeşil vadileri uzun uzun inleten genç bir Çingenedir.

Heyhat! Dün Kâğıthane deresinde aksisadaya hâkim, yalnız bozuk fonoğraf sesleri idi.

Ahmet Haşim

●

Çınaraltı, S. 142, C 6. 17 Haz. 1944

Çingeneler

s. 13

Yusuf Ziya Ortacın aynı mevzuu canlandıran bu nefis şiirini bu sahifeye ilâve etmeden geçmedik.

Ç. A.

Bu sabah kapımın önünden geçti yaz,
Sesinde dağları kokladım, dağları..
İki örgü saçları simsiyah,
İki sıra dişleri bembeyaz;
Küfesine doldurmuş hindibağları...

İncecik bilekli cins ayaklarına
Kırmızı dağ topraklarını giymiş.
Tuğraları yeşil küflü Mahmudiyeler
Takmış esmer kulaklarına,
Dallı yemenisini sol kaşına eğmiş.

Sarı şalvarı katır tırnaklarından;
Mor cepkeni erguvanların kokusu..
Bir yaylâ türküsü şıkırdattıkça
Güneş damlıyor kınalı parmaklarından,
Kara gözlerinde yaz gecelerinin duşu...

Yusuf Ziya ORTAÇ

Gelecek sayımızda:

Ressam

ŞEVKET DAĞ

Hayatı, sanatı ve kendi elile yazdığı hatıraları

BİRAZ DA GÜLELİM

KILÂSİK BAHSİ

— Yahu, tâ Ahmet Mithat efendi merhumun zamanındanberi (klâsik eser) den bahsedildiğini işitirim de yine klâsik eserin ne olduğunu bilmem!

— Ben sana kısaca anlatıvereyim:

Herkes, bir eseri okumadığı halde okumuş gibi göstermiye başlarsa o esere artık klâsik olmuş denir. Meselâ: Abdülhak Hâmid'in, Namık Kemal'in eserleri gibi.

★

Lûtuf

Baloda, çelimsiz bir genç, şık bir genç kızın yanına sokulur.

Erkek — Bana bir dansınızı verir misiniz?

Kadın — Tabii!

Erkek — Hangisini?

Kadın — Meselâ, on sekizinci dansı!

Erkek — Fakat o zamana kadar ben gitmiş olurum!

Kadın — Ben de öyle!

Yalancılık

— Birader, bizim kaynana o kadar yalancı ki yanılıp ta bir gün doğru söylediğini görmedim!

— Hiç sorma, azizim, aynı dert başımda!

— Senin kaynanan yalancı mı?

— Hiç sorma!

— Fakat ben kolayını buldum. Söylediklerinin aksine inanıyorum!

— Seninki ne iyi... Benim kaynanam o kadar yalancı ki söylediklerinin aksine bile inanamıyorum!

Zekâ oyunu:

Geçen sayımızdaki zekâ oyununun cevabı: Polis, karanlıkta bavulların üzerinden elektrik fenerinin ışığını geçirince havada gördüğü toz huzmesinden anlar ki, bavulun içinde hırsız vardır.

Bir adam, altmış senedenberi doğduğu günün yıldönümünü bir deftere kaydediyormuş. Hiç bir senesini keydetmiye unutmamış. Bir gün yazdıklarını saymış. Altmış senede on beş defa yıldönümünü kaydettiğini görmüş. Nasıl oluyor?

Cevabı gelecek sayımızda!

DEVLER MAÇINDA

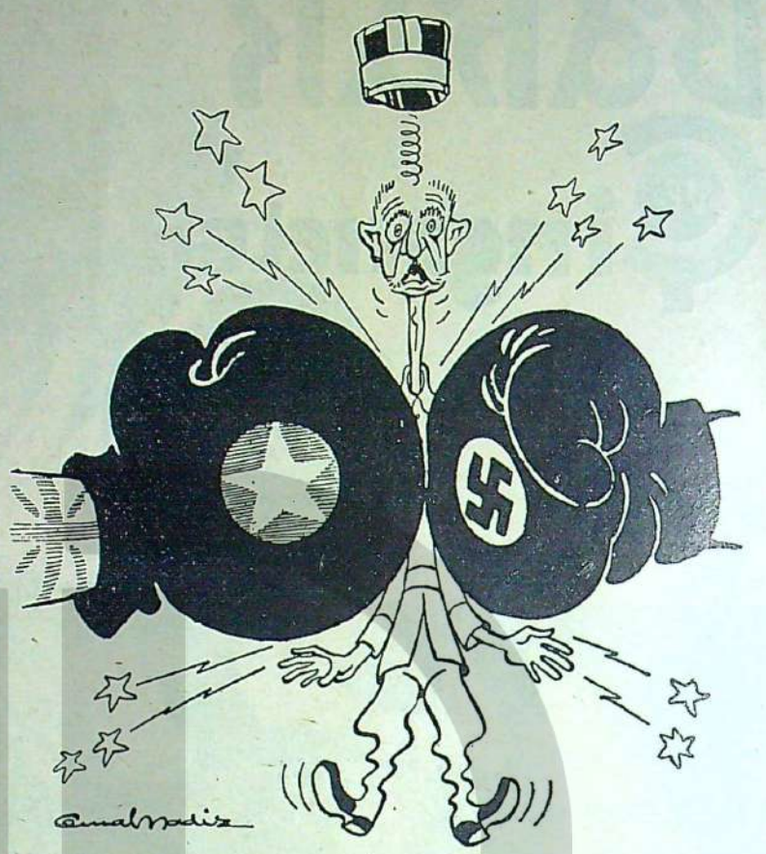

Vişi — Fransızlar!.. Sükûn ve asayişi muhafaza ediniz.

— Cumhuriyet refik mizden —

GAZETELER VE MECMUALARDAN

Kiminle?

Tasviri Efkârda, Peyami Safa, bir Amerika muhabirinin, Avrupa istilâsı hakkındaki fikirlerini naklediyor. Amerikalıların istilâya çok evvel, İngiltereden başladıkları hakkında muhabirin lâtifesini anlattıktan sonra, İngilterede Amerikalılara karşı gösterilen muhabbet ve misafirperverlikten bahsediyor.

İngilizler, bu kardeş milleti ağırlamak için yeni kışlalar, kulüpler açıyorlar, toplantılar, eğlenceler tertip ediyorlarmış. Bu toplantılarda bazan hafif mevzular üzerinde Amerikanvari mübahaseler oluyormuş. Bir seferinde şu sual ortaya atılmış: «Mümkün olsa, kiminle bir akşam yemeği yemek istersiniz?» Bir, Amerikan askeri, kahkahalarla karşılanan şu cevabı vermiş:

— Ben, akşam yemeğini karımla yemek isterdim!

Peyami Safa, bir Amerikan askeri anlatıyor. Bunları okuduktan sonra, ben de şaka olsun diye bu suali bizim şair Salih Zeki Aktaya sordum. Ne cevap verse beğenirsiniz?

— Mümkün olsa, dedi, bir akşam yemeğini tıka basa Abdullah efendi lokantasında yemek isterdim.

— Kiminle?

Elile bir işaret yaptı:

— Parasını ben ödemiyeyim de, kiminle olursa olsun!

Anlıyorlar mı?

(Yeni Adam) mecmuasının içtimaî cephesi gibi resimleri, makaleleri, fıkraları ve nükteleri de biraz güç

anlaşılır. Geçen gün bu mecmua elime geçti. İki fıkra okudum. İkisinin de nüktesini anlıyamadım.

— Şuara oldu.

Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Süleyman Nazif... her akşam arkadaşlarından birinin evinde toplanıp edebiyata dair konuşurlarmış. Bir defasında İstanbulun kenar mahallesinde oturan arkadaşlarından bir mülkiyelinin evinde toplanmışlar. Ev sahibinin annesi ümmi bir kadınmış. Bu gürültülü münakaşalardan bir şey anlamıyormuş. Misafirler:«Birer kahve daha isteriz!» demişler. Ev sahibi, merdiven başında avazı çıktığı kadar: «Anne, misafirler kahve istiyor!» diye bağırmış. Annesi:

— Eyvah, a dostlar!.. Oğlum şuara oldu! demiş.

Affedersiniz ama, nüktesini anlıyamadım!

2 — Toprak!

28 nisan cuma akşamı, Baltacıoğlu, ekspresle Ankaradan İstanbula koşuyor. Niçin? Çamlıcanın yeşilliği için mi? Değil! Ankarada var. Boğazda gezmek için mi? Değil! Kütüphanede çalışmak için mi? O da değil! Baltacıoğlu, bahçede çalışıyor. Sedin üzerine bambu dikiyor. Kuyudan su çekiyor. Güneş mi, hava mı, iş mi? Ayrı ayrı bunlar da değil. Netice: Sağlığın şartı açık havada bol ve derin derin yaşamaktır.

Baltacıoğlundan özür dilerim, Bunu da anlıyamadım! Bir şeyi merak ediyorum: Acaba, (Yeni Adam) okurları bunları anlıyorlar mı?

MİLLÎ PİYANGO

Talihim yok demeyin! Sizin gibi talihinden şikâyet eden bir çokları bir Millî Piyango bileti almak suretile 50 bin lira kazandı ve hiç ummadığı bir zamanda zengin oldu.

Unutmayınız ki bir Millî Piyango bileti almakla ayni zamanda memleketinize de hizmet etmiş olursunuz!

Sahibi: Orhan Seyfi ORHON

Cumhuriyet matbaası — İstanbul

BEYAZ SELVİ

Halide Nusret ZORLUTUNA

Tefrika No. 18

Bu satırlarımı okurken de güzel beyaz yüzün dalga dalga kızaracak biliyorum. Yüreğin yaralı bir kuş gibi çırpınacak. Mektubumu pembe avuçlarında buruşturacaksın ve bana çok kızdığını zannedeceksin. İçinden: «Bu küçük canavar çok oluyor artık. Ne cüret!... Bana neler söylüyor! Onu bu defa asla affetmiyeceğim!» diyeceksin ve gözlerine yaş hücum edecek.

Dikkat et Beyaz Selvim, kendi kendini tahlilden korkma, biraz cesur ol: Yüreğini bir yaralı kuş gibi çırpındırarak gözlerine yaş gönderen heyecan, sadece bir «öfkeden» mi ibaret?...

Hayır, Beyaz Selvim! Bu kadar basit değil. Müsaade et de bu heyecanın mahiyetini sana ben izah edeyim: Sen bana acıyor, beni seviyorsun! Ve sana vâdettiğim cennetin bir hakikat olduğunu, orada ömründe hiç olmadığın kadar mesut olacağını biliyorsun. Kendi kendine itiraf etmesen bile bunu biliyorsun!

Bugün değil, belki bir yıl sonra bile değil, ama günün birinde mutlaka bana geleceksin Nadide. Ve her ne zaman gelirsen kalbimi, kollarımı, yuvamı sana muntazır bulacaksın!

Evet, seni bekliyeceğim. Seni senelerce bekliyeceğim. Biliyorum ki sonunda bana hak verecksin, sonunda mutlaka benim olacaksın Beyaz Selvim!

Dündar Ar

İKİNCİ KISIM

I.

Meşhur bir doktorun kabinesinde

— Fenayım doktor, fenayım. İlâçlarınızı dikkatle kullandım, fakat faydasız. Siz de beni iyi edemezseniz... Size o kadar inanıyordum ki... Siz de beni iyi edemedikten sonra... ben yaşamaktan vazgeçmeliyim!

Bu; kocaman siyah gözlerinde yıldızlar tutuşarak; bir nar çiçeği gibi, kocaman bir kan damlası gibi kızıl ve yuvarlak dudaklarını bükerek konuşan hırçın bir kızdı: İlk bakışta bir çocuk sanılabilecek bir genç kız.

Doktor sükûnetle cevap verdi:

— Geçecek, hepsi geçecek... Yavaş yavaş... Hrçın olmamak lâzım!

— Ah, ne tuhafsınız doktor! Bir doktor gibi değil, benim büyük annem gibi konuşuyorsunuz: Hırçın olmamak lâzım! O da böyle der... İyi ama, zaten ben size niçin geldim?... Haftada iki defa niçin başınızı ağırtıyorum?...Hırçın olmamak için değil mi?... Sizden bunun çaresini istiyorum. Sizden bunun ilâcını istiyorum işte. Siz bana ilâç yerine öğüt veriyorsunuz: Hırçın olmamak lâzımmış!. Ne tuhaf söz bu!...

Doktor, onun bu şımarık, küstah nutkunu sanki duymamıştı. Ne kızmış göründü, ne de gülümsedi! Hep aynı taştan sükûnetle:

— Giyininiz, dedi, üşüyeceksiniz.

Kız; bütün bir yazın güneşini içmiş gibi pırıl pırıl yanan kızıl esmer omuzlarını ince ellerile tutarak garip bir ürperti içinde doktora baktı. Sonra, küçük ve bir biblo kadar zarif vücudunun bütün güzelliklerini bir anda meydana vuran bir hareketle fırladı, açık pembe ipekleri ve dantelleri içinde dikilerek ve harikulâde güzel göğsünü dikleştirerek, beyaz saçlı adamın tam karşısında durdu:

— Üşüyeyim, daha iyi. Belki sizin gözünüze görünecek şekilde hasta olurum da siz de belkio lûtfen benimle biraz alâkadar olursunuz!

— Ben hastalarımla daima alâkadar olurum.

— Benimle olmuyorsunuz işte!

Birden döndü, paravananın arkasına yürüdü...

Bir ince hıçkırık, doktorun kulaklarından kalbine döküldü. Ağlıyor mu?... Zavallı küçük kız!...

Doktor bir an, bir tek an, paravanaya doğru şaşkın şaşkın baktıktan sonra, yazıhanesinin başına geçti, bir reçete yazdı.

Tam bu sırada genç kız, giyinmiş olarak paravananın arkasından çıkmıştı. Mavi bir tayör giyiyordu; mavi şapkasının altından siyah, parlak saçlarının çapkın kıvırcıkları dökülüyordu. Bu halile tıpkı bir demet sünbüle benziyordu.

— Arkası var —